

Aki vidéki településen él vagy kertvárosi környezetben lakik, könnyűszerrel megtelepítheti ezt a különös viselkedésű madarat, amelynek tudományos neve is hangutánzó, de különösebb jelentés nélküli szavakból áll. Mivel a banka nagyméretű odvakban költ, az ezt mintázó (megfelelően tájolt és nyugalmas helyre kitett) mesterséges költőládákat előszeretettel elfoglalja. Az ebben nevelkedő fiókák korántsem védtelenek: a már említett népi név jól mutatja, hogy veszély esetén nem restek komoly mennyiségű és igen átható szaggal bíró híg ürülékkel fogadni a vélt betolakodót. Ez az egy fészekaljban nevelkedő akár féltucatnyi fióka „összehangolt támadása” esetén komoly visszatartó erőt jelenthet, legyen a közeledő egy kíváncsi gyermek vagy egy szőrmes ragadozó.

Selmezsi Kovács Ádám

Az év hala 2015-ben: a kecsége

A Magyar Haltani Társaság kezdeményezésére 2009 őszén választották meg először hazánkban az év halát. Ekkor még az egyesület elnöksége döntött arról, hogy 2010-ben a *nyúldomolykó* legyen a kiválasztott hal, ugyanis ezt a ma már védett pontyfélétt ekkor vették ki a fogható fajok köréből, és az akcióval erre kívánták a figyelmet felhívni.

2010-ben merült föl az ötlet, amelyet azóta már más, hasonló jellegű választások kezdeményezői is átvettek, hogy internetes közönségsvavazás döntsön a kitüntetett cím odaiteléséről. Azóta a társaság már csak jelöltállító szerepet vállal az ismeretterjesztést szolgáló akcióban, amelyben az a faj győz, amelyik az egyesület honlapján megadott három jelölt közül a legtöbb szavazatot kapja. Évről évre több ezer voks érkezik, amelyek alapján az eddigi szavazások eredményei a következőképpen alakultak:

Év	1. helyezett	2. helyezett	3. helyezett
2011	kőszüllő	réticsík	sujtásos küsz
2012	széles kárász	lápi póc	szilvaorrú keszeg
2013	menyhal	leánykoncér	kurta-baing
2014	magyar bucó	sügér	garda
2015	kecsége	galóca	vágódurbincs

A jelöltek listáján kizárólag olyan fajok szerepelnek, amelyek őshonosak vizeinkben. A természetesen honos, tehát nem betelepítés, behurcolás vagy jelenkori bevándorlás révén meghonosodott fajok ugyanis olyan természeti értékeink, amelyek megőrzéséért felelősek vagyunk. A feladat nem könnyű, mert időközben számos rendkívül életrevaló és jó alkalmazkodóképességgel rendelkező halfaj honosodott meg vizeinkben. Ezek tűrőképessége és szaporasága gyakran felülmúlja hazai halainkét, és ha környezeti igényeik is hasonlóak, akkor az őshonos populációkat elnyomják, rosszabb esetben teljesen kiszoríthatják.

Az évente októbertől decemberig tartó szavazás megkezdéséről, a verseny félidei és végeredményéről a különböző hazai médiumok mellett a határainkon túli magyar nyelvű napilapok és hírportálok is rendszeresen beszámolnak.

A legutóbbi választás harmadik helyezettje, amely a szavazatok 15 százalékát kapta, a *vágódurbincs* lett. A faj ugyan védettséget nem élvez, de állományainak csökkenése és a védett közeli rokon széles durbincshoz való hasonlósága miatt 2014. január 1-jétől a nem fogható fajok kategóriájába tartozik, vagyis a kifogott példányokat sértetlenül vissza kell helyezni eredeti élőhelyükre.

A voksok negyedét megszerző *galóca* a világ legnagyobb termetű pisztrángféléje. Igazi kuriózumnak számít, ugyanis ez a hal a Duna vízrendszerének endemikus, azaz bennszülött faja, amely másutt nem fordul elő. Élőhelye elsősorban a nagyobb vízfolyások pér- és paduczónája, ahol a sebesebb vizek lakója. Mivel ilyen jellegű vízszakasz Magyarországon kevés van, önfenntartó populációja valószínűleg csak a Tisza hazai felső szakaszán található. Bennszülött volta és ritkasága miatt a galóca faunánk egyik fokozottan védett halfaja.

A *kecsége* már a közönségsvavazás első napjaitól vezetett, s egyetlen napig sem volt kétséges a győzelme. Végül a szavazatok 60 százalékát megszerelve lett 2015-ben az év hala. A vérteshalak közé tartozó, ősi vonásokkal rendelkező faj a tokfélék családjának tagja. Élőhelyei elsősorban a folyók sodrottabb, kavicsos és sódere, esetleg homokos vagy kemény agyagos, mély mederszakaszain található. Alakja megnyúlt, orsó alakú, farkúszója erősen részaránytalan. Testét pikkelyek helyett csontvérték

Fiatal kecsege (Sallai Zoltán felvétele)

védik, amelyek öt hosszanti sorba rendeződnek. Elsősorban kémiai ingereket érzékelő hosszú, rojtozott bajuszszálai, megnyúlt, karcosú orra, és a fej alsó oldalán nyíló, kiülthető szája segítségével keresi meg, túrja ki, s fogyasztja el mederfenéken élő táplálékát, melynek nagy részét férgek, csigák és rovarlárvák (például kérészlárvák) teszik ki.

Rokonfajai – mint az óriásira növő viza, a vágótok és a sőregtok – anadrom vándorlók, a Fekete-tengerből úsznak föl évente a vízgyűjtő folyóinak különböző részeire szaporodni. Egykor a Duna, a Tisza, a Dráva és a Körösök hazai szakaszán is jellemzőek voltak, de mai fölbukkanásukra már csak az Al-Dunán megépített, vándorlást akadályozó vízerőművek miatt sem igen számíthatunk. Ám, hogy a vízszennyezés, a túlhalászat és mások mellett ez csupán az egyik oka visszaszorulásuknak, azt az állandó édesvízi életmódhoz alkalmazkodott, tehát a duzzasztóművek által vándorlásában nem zavart simatok hasonló megfogyatkozása bizonyítja.

Tokféléink közül a változásokat leginkább az ugyancsak teljesen édesvízivé vált kecsege viselte el, amelynek még viszonylag jelentős önfenntartó állományai élnek nagyobb folyóink erősebb áramlású részein. A duzzasztott folyószakaszokról eltűnik, mert ott az üledékképződés eltünteti a számára nélkülözhetetlen sóderes-homokos ivóhelyeket. Az utóbbi időkben azonban nemcsak a duzzasztott, hanem a sodrásos mederszakaszokon is megfogyatkozott a számuk. Emiatt már természetvédelmi oltalom alatt is állt, s habár jelenleg nem védett, 2014 óta – a széles kárasszal és a vágódurbinccsal egyetemben – a nem fogható halfajok közé tartozik, kifogott egyedeit a halászoknak és horgászoknak egyaránt vissza kell engedniük.

A természetes vizek halászatában korábban fontos faj volt a kecsege. Tél közeledtével a lehűlő vizek mélyén csapatba verődött halakat jelentős számban fogták hálóikkal a halászok. A tokfélék kitűnő ízű szálkamentes húsa igazi csemege, de jelenleg csak a tenyészetekből kerülhet forgalomba. A viza és a sőregtok *fekete kaviár* néven forgalmazott ikrája luxuscikk.

Természetes körülmények között ritkán fordul elő, de a kecsege képes más tokfélék egyedeivel hibridizálódni. Haltenyésztők és kutatók „alkotása” a viza és kecsege hibridje, a *vicsege*, illetve a szibériai (lénai) tok és kecsege hibridje, a *szicsege*, de ezeknek egyelőre különösebb gazdasági jelentősége nincs.

A fogyóban lévő kecsegeállomány megerősödése érdekében előírt fogási korlátozás mellett a szakhatóság mesterséges szaporításból származó ivadékaiknak rendszeres telepítését is tervezi 2015-től. Hasonló szándék vezérelte a Szlovák Tudományos Akadémia Zoológiai Intézetét, amikor a közelmúltban jelölt kecsegéket telepített a Duna komáromi szakaszára az ivadék megmaradásának és növekedésének vizsgálata céljából. A hazánkban kifogott jelölt egyedek adatainak összegyűjtésével és továbbításával (a jelzés felirata, a fogás helye és ideje, a hal standard és teljes testhossza) a Magyar Haltani Társaság is igyekszik segíteni munkájukat. Talán nem hiú remény, hogy közös erőfeszítéseink eredményeként néhány éven belül ismét fogható fajjává válik vizeinkben a kecsege.

Nyeste Krisztián – Harka Ákos